

Vergaderjaar 1998–1999

26 206

Emancipatiebeleid 1999

Nr. 12

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 14 juni 1999

De vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid¹ heeft op 26 mei 1999 overleg gevoerd met staatssecretaris Verstand van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over **het actieplan emancipatie-taakstellingen departementen** (26 206, nr. 11).

Van het overleg brengt de commissie bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissie

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA) stelde voorop dat het brede draagvlak voor mainstreaming en integratie van het emancipatiebeleid tot uitdrukking moet komen in het reguliere overleg tussen woordvoerders van de fracties in de Kamer en de betrokken bewindslieden. Zij hechtte veel waarde aan de afspraak in het regeerakkoord over het actieplan, omdat die een bijdrage kan leveren aan de integratie van het emancipatiebeleid op alle beleidsterreinen.

De ministeries hebben deze opdracht echter verschillend uitgevoerd. Dit geldt zowel het aantal taakstellingen als de inhoud ervan. Zo komt het ministerie van Buitenlandse Zaken niet verder dan twee – overigens heel goede – taakstellingen. Die beperken zich echter tot het terrein van ontwikkelingssamenwerking. Andere ministeries zoals Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) hebben geprobeerd meer te doen.

Ook de inhoud van de taakstellingen laat grote verschillen zien. Die van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) zijn vooral toegespitst op personeelsbeleid en gericht op een toename van het aantal vrouwen bij brandweer, politie en ministeries, maar meer inhoudelijke taakstellingen bijvoorbeeld gericht op minderheden ontbreken. De taakstellingen van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) zijn erg vaag. Wat wordt bijvoorbeeld bedoeld met het «bespreekbaar maken van de beschikbaarheidscultuur»? Doordat het doel van de taakstellingen niet altijd even concreet is omschreven, is het onduidelijk wat aan het einde van de regeerperiode moet zijn bereikt. Andere taakstellingen zijn al bijna achterhaald of worden ergens anders geregeld. Dit geldt bijvoorbeeld voor het stimuleren van deeltijdarbeid bij het ministerie van Defensie en de Emancipatie-effectrapportage (EER) van het ministerie van Financiën. Mevrouw

¹ Samenstelling:

Leden: Terpstra (VVD), voorzitter, Biesheuvel (CDA), Schimmel (D66), Kalsbeek-Jasperse (PvdA), Rosenmöller (GroenLinks), Van Zijl (PvdA), Bijleveld-Schouten (CDA), Noorman-den Uyl (PvdA), ondervoorzitter, Kamp (VVD), Essers (VVD), Van Dijke (RPF), Bakker (D66), Van Blerck-Woerdman (VVD), Visser-van Doorn (CDA), De Wit (SP), Harrewijn (GroenLinks), Balkenende (CDA), Smits (PvdA), Verburg (CDA), Bussemaker (PvdA), Spoelman (PvdA), Örgü (VVD), Van der Staaij (SGP), Santi (PvdA) en Wilders (VVD).
Plv. leden: E. Meijer (VVD), Van Ardenne-van der Hoeven (CDA), Giskes (D66), Hamer (PvdA), Van Gent (GroenLinks), Van der Hoek (PvdA), Dankers (CDA), Kortram (PvdA), Blok (VVD), Hofstra (VVD), Van Middelkoop (GPV), Van Vliet (D66), Klein Molekamp (VVD), Stroeken (CDA), Marijnissen (SP), Vendrik (GroenLinks), Mosterd (CDA), Schoenmakers (PvdA), Eisses-Timmerman (CDA), Wagenaar (PvdA), Middel (PvdA), Weekers (VVD), Van Walsem (D66), Oudkerk (PvdA) en De Vries (VVD).

Bussemaker vroeg in dit verband wanneer die rapportage tegemoet kan worden gezien. Ook de actualiteit van de taakstellingen is niet altijd duidelijk. Zo heeft het ministerie van Justitie de aanpak van huiselijk geweld als taakstelling opgenomen, terwijl de Kamer hierover onlangs de motie-Van Heemst heeft aangenomen.

Zij vond het opvallend dat emancipatie bijna overal wordt geïnterpreteerd als iets voor vrouwen: mannen komen in het hele verhaal niet voor. Hoe denkt de staatssecretaris hierover? Verder wordt relatief weinig aandacht besteed aan de relatie tussen etniciteit en gender, al heeft het ministerie van BZK een project gericht op de politieke deelname van zwarte en migrantenvrouwen. Ook ontbreekt aandacht voor het levensloop-perspectief en diversiteit, thema's die centraal staan in het emancipatie-beleid. Het zou goed zijn als zij in concrete projecten zouden terugkomen. Ministeries die spreken over personeelsbeleid beperken zich tot streefcijfers. In de toekomst zouden zij zich meer moeten richten op de gewenste cultuuromslag in het personeelsbeleid.

Niet alle ministeries hebben hun taakstellingen concreet en meetbaar geformuleerd. Wat beoogt het ministerie van Defensie als het spreekt over het bereiken van een meer evenredige vertegenwoordiging van vrouwen? Wat bedoelt het ministerie van Economische Zaken (EZ) met het beter aansluiten van vraag en aanbod van technisch opgeleiden? Wat moet worden verstaan onder het nader definiëren van concrete experimenten en projecten om emancipatie aan energiebesparing te koppelen? Wat mag worden verwacht van drie EER's per jaar op belangrijke inhoudelijke thema's (LNV)?

Mevrouw Bussemaker had een lijstje van «best» en «bad practices» opgesteld in de hoop dat dit de ministeries stimuleert tot onderlinge vergelijking en betere prestaties. Tot de «best practices» rekende zij de taakstellingen van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Ook de taakstelling van het ministerie van BZK voor het vergroten van leerplaatsen voor zwarte en migrantenvrouwen met politieke ambitie verdient haars inziens een plaats op dit lijstje. Tot de «bad practices» rekende zij de taakstelling van het ministerie van VROM voor de aanpak van de beschikbaarheidscultuur die erg vaag is en niet gelieerd aan het inhoudelijke beleidsterrein van VROM. Verder het project voor allochtone moeders van het ministerie van VWS dat allochtone vrouwen weer alleen als moeders definieert en de EER van het ministerie van Financiën die nog steeds niet is uitgebracht.

Zij vroeg vervolgens of de taakstellingen spontaan zijn geformuleerd of pas na veel trek- en duwwerk. Hoe worden interdepartementale projecten – bijvoorbeeld de stimuleringsmaatregel dagindeling en het bereikbaarheidsscenario – vormgegeven? Ook de samenhang tussen het minderheden- en emancipatiebeleid verdient een interdepartementale aanpak. Hoe verlopen de discussies over arbeid en zorg tussen de ministeries van VWS en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)?

Mevrouw Bussemaker drong erop aan dat in het nationaal debat over zorg en arbeid ook een relatie wordt gelegd met onderwijs en kinderopvang. Ten slotte vroeg zij hoe de ministeries zich zullen verantwoorden. Zij drong erop aan dat zij naast een rapportage aan de staatssecretaris over de gang van zaken, ook in hun jaarverslagen en begrotingen hierop ingaan opdat de Kamer de voortgang kan controleren.

Mevrouw **Visser-Van Doorn** (CDA) uitte haar waardering voor het feit dat met dit actieplan de integratie van emancipatie in het reguliere beleid duidelijk wordt gemarkeerd. De ambities lopen echter ver uiteen. De plannen van het ministerie van Buitenlandse Zaken bijvoorbeeld zijn nogal mager en borduren voort op bestaand beleid met enkele nieuwe accenten.

Zij drong erop aan dat de ministeries ook in hun jaarverslagen rapporteren over de stand van zaken opdat de resultaten nog eens extra aandacht krijgen.

Verschillende ministeries hebben een relatie gelegd met de stimuleringsmaatregel dagindeling die beoogt een betere combinatie van arbeid en zorg mogelijk te maken. Dit is positief, want de waarde van zorg verdient meer aandacht. Het draagvlak voor het zelfzorgen is groot in Nederland en daarom is het des te opvallender dat in de taakstellingen nauwelijks wordt ingegaan op de vraag hoe mannen kunnen worden gestimuleerd om zorgtaken op zich te nemen. In dit verband wees zij erop dat de vraag om een duobaan op de afdeling arbeid en zorg van het ministerie van SZW is afgewezen. Zou dit geen aardige emancipatietaakstelling zijn voor dit ministerie? Wat is de stand van zaken op dit terrein op de andere ministeries?

De coördinerend bewindspersoon moet over duidelijk omschreven bevoegdheden beschikken om zijn of haar coördinerende rol te kunnen waarmaken. Welke bevoegdheden heeft de staatssecretaris? Wat kan zij bijvoorbeeld doen als uit de jaarlijkse rapportage blijkt dat een ministerie onvoldoende vorderingen maakt? Kan zij na dit algemeen overleg nog aanbevelingen doen voor versterking of uitbreiding van de taakstellingen? Sommige ministeries hebben taakstellingen geformuleerd die ook van belang kunnen zijn voor andere ministeries. Het voorstel om streefcijfers voor vrouwen in het personeelsbestand vast te stellen of te verhogen zou door alle ministeries moeten worden overgenomen. Dit geldt ook voor de aansluiting bij Opportunity in bedrijf of Toplink of allebei. Overigens vroeg mevrouw Visser wat deze tot nu toe hebben bereikt.

Zij was verheugd dat het ministerie van Defensie nu doeltreffende plannen aandraagt. Hopelijk kan het hiermee zijn grote achterstand eindelijk inlopen. Het project Vrouwen en ergonomie verdient de aandacht van het ministerie van BZK voor toepassing bij de brandweer.

De EER van het ministerie van Financiën vindt terecht navolging bij andere ministeries, want het is wenselijk dat alle ministeries zo'n belangrijke toets toepassen. Verder verdienen de doelstellingen van ministerie van LNV navolging om maatschappelijke organisaties en de ondernemingsraad bij zijn activiteiten te betrekken en jaarlijks een bijeenkomst te organiseren voor vrouwen uit het personeelsbestand in schaal 10 en hoger.

Het is niet altijd duidelijk waarop de keuze voor bepaalde taakstellingen is gebaseerd. Zo heeft slechts een beperkt aantal ministeries taakstellingen geformuleerd die op meerdere beleidsterreinen kunnen worden toegepast zoals streefcijfers voor vrouwen in het personeelsbestand en EER's. Hoe verloopt de uitwisseling van gegevens tussen de ministeries in het algemeen en over deze 44 taakstellingen in het bijzonder?

Tijdens het vorige «emancipatieverzameloverleg» op 29 april 1998 is gesproken over genderaspecten in teksten. Het zou goed zijn als ieder ministerie het taalgebruik daarop controleert.

In het plan van het ministerie van BZK wordt melding gemaakt van uitbreiding van de mogelijkheid voor opleiding van allochtone vrouwen in politiek en bestuur. Worden de relevante vrouwenorganisaties hierbij betrokken? Die beschikken immers over de kennis over de kansen die vrouwen hebben en de belemmeringen die zij ondervinden bij hun eerste stap naar maatschappelijke en politieke participatie. Dergelijke cursussen moeten bovendien niet alleen in het westen van het land worden gegeven, maar ook in de regio. Wat is de staatssecretaris hierover bekend?

De keuze van het ministerie van SZW voor de integratie van onbetaalde arbeid in de sociaal-economische beleidsvoorbereiding zal een bijdrage leveren aan de erkenning van de rol van onbetaalde arbeid van mannen en vrouwen. Vrijwillige, onbaatzuchtige inzet en zorg voor elkaar zijn onmisbaar voor de kwaliteit van de samenleving.

Mevrouw Visser zei dat zij de doelstelling van het actieplan positief beoordeelt. Zij mist echter een duidelijke afbakening van verantwoordelijkheden evenals een goede afstemming tussen de ministeries. Verder moet duidelijkheid ontstaan over de verantwoordelijkheid van de staatssecretaris en de keuzevrijheid van de ministeries bij het opstellen van emancipatietaakstellingen. Daarnaast verdienen de verschillen in ambitie tussen de ministeries een verklaring. Tot slot pleitte zij ervoor dat goede emancipatietaakstellingen worden aanbevolen aan alle ministeries.

Mevrouw **Schimmel** (D66) was verheugd dat het actieplan – dat voortkomt uit de discussie over de rapportage-Groenman en het standpunt van de regering daarover – er nu al ligt. Waarom geeft de staatssecretaris geen beoordeling van de taakstellingen?

Het is teleurstellend dat veel taakstellingen op bestaand beleid zijn gebaseerd. Zij had verwacht dat de opdracht meer vernieuwing in de concretisering en formulering van taakstellingen tot gevolg zou hebben. Die vernieuwing is vooral te vinden in de taakstellingen van het ministerie van Buitenlandse Zaken waarin een relatie wordt gelegd tussen het gendergelijkheidsperspectief en armoedebestrijding. Die invalshoek is zo belangrijk dat een dergelijke analyse ten voorbeeld zou moeten worden gesteld aan de andere ministeries. Dit is nu precies de benadering die van het emancipatiebeleid mag worden verwacht. Vooral de taakstellingen van het ministerie van BZK laten een uitbreiding van bestaand beleid zien. Het is jammer dat een gewone EER als concrete taakstelling wordt opgenomen, terwijl die als onderdeel van de beleidsvorming moet worden beschouwd. Zij vond het dan ook niet terecht dat de ministeries van Financiën en EZ een EER als zodanig als taakstelling opvoeren. Hoe denkt de staatssecretaris hierover?

Het ministerie van Algemene Zaken (AZ) is er niet in geslaagd taakstellingen te formuleren. Toch lijkt de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD) die ressorteert onder dat ministerie, best een «doorsmeerbeurtje» te kunnen gebruiken om te voorkomen dat dominante genderideologieën in de voorlichting doorschemeren.

Ook het ministerie van EZ heeft bestaand beleid opgepakt. Wel interessant is dat het samen met het ministerie van Verkeer en Waterstaat werkt aan een bereikbaarheidsscenario in verband met de nieuwe informatietechnologie. De plannen zijn echter nog in een zodanig stadium van ontwikkeling dat het onduidelijk is wat ermee wordt beoogd.

Een van de taakstellingen van het ministerie van Financiën is dat de kinderopvang meer in de fiscale sfeer zal worden gefinancierd. Dat is wat mager, want deze doelstelling is ook al in het regeerakkoord opgenomen. Verder dateert een andere taakstelling – het op naam van de vrouw toesturen van belastingbescheiden – al van 1995. Deze opstelling verdient veel kritiek. De staatssecretaris kan die kritiek misschien niet rechtstreeks uiten, maar zij kan misschien rapportcijfers geven voor de verschillende taakstellingen waaruit blijkt dat het echt te weinig is.

Mevrouw Schimmel was verheugd dat het ministerie van Justitie de instelling van een nationale rapporteur vrouwenhandel op zijn lijstje heeft opgenomen. Wanneer zal dit project worden afgerond?

De ministeries van SZW en van VWS hebben beide de positie van vrouwen in de Ziektewet, Wajong, WAS en WAO opgenomen. Worden deze activiteiten gecoördineerd en, zo ja, door wie? Overigens miste zij in de taakstellingen van het ministerie van SZW een project gericht op de inkomenspositie van bijvoorbeeld oudere vrouwen of een taakstelling gericht op vrouwen en pensioenen en de achterstanden die zich daarbij voordoen.

Zij had gehoopt dat het ministerie van LNV werk zou hebben gemaakt van een regeling voor zwangerschaps- en bevallingsverlof voor boerinnen. Verder had zij gehoopt dat het ministerie van VWS naar een mogelijkheid

had gezocht om het onderzoek naar geneesmiddelen zowel op mannen als op vrouwen te verrichten, opdat ook hier meer evenwicht ontstaat. Welke mogelijkheden heeft de staatssecretaris om de wensen die tijdens dit algemeen overleg worden geuit, aan de ministeries voor te leggen? Het is belangrijk dat er jaarlijks een voortgangsrapportage wordt uitgebracht. Is het mogelijk daarin een extra taakstelling op te nemen indien blijkt dat de voorgenomen taakstelling niet haalbaar is? Kan de Kamer hierop invloed uitoefenen?

Het was ook de heer **Weekers** (VVD) opgevallen dat er veel bestaand beleid wordt geformaliseerd en gecodificeerd. Daar staat tegenover dat dit nu is gebundeld en dat de staatssecretaris als coördinerend bewindspersoon gemakkelijker toegang heeft tot de plannen. Hopelijk leiden haar contacten met de Kamer en de jaarlijkse rapportage ertoe dat ook de Kamer hierop meer grip krijgt.

Hij onderschreef de opmerking in de brief dat de stagnatie van de doorstroom van vrouwen naar topposities tot een kritische blik op de dominante cultuur in arbeidsorganisaties noodzaakt. Er is echter niet alleen sprake van een gebrek aan doorstroming, maar ook van het vroegtijdig afhaken van vrouwen in het arbeidsproces in het algemeen en in topposities in het bijzonder. Deze ontwikkeling verdient een gericht onderzoek. Hoe is de situatie bij de ministeries?

In de stukken wordt nauwelijks aandacht besteed aan de wens dat mannen meer zorgtaken op zich nemen. In de arbeidscultuur moet het nodige veranderen, omdat de doorstroom naar topposities en carrière-mogelijkheden voor mannen een belemmering kunnen vormen om zich meer aan zorgtaken te wijden. Dit aspect verdient meer aandacht.

Hoe ziet de staatssecretaris haar rol als coördinerend bewindspersoon?

Welke rol ziet zij weggelegd voor het ministerie van SZW? Is er bij de vakministeries voldoende deskundigheid? Is de cultuur op de ministeries zodanig dat de emancipatiedoelstelling hoog op de agenda staat? Het is niet nodig een aparte stafdienst voor emancipatiezaken in te stellen, maar de afspraken die in de Kamer worden gemaakt moeten in de beleidsvoorbereiding nadrukkelijk worden vertaald naar de werkvloer. Welke rol kunnen het ministerie van SZW in het algemeen en de staatssecretaris als coördinerend bewindspersoon in het bijzonder hierbij spelen? Zal de regie van de coördinerend bewindspersoon zich uiten in een actieve rol of heeft zij meer de rol van een nachtwaker? Wie bewaakt de voortgang en uitvoering van de taakstellingen?

De doelstellingen moeten concreet en meetbaar zijn. Zij zijn vooral extern gericht, maar het interne emancipatieproces is minstens zo belangrijk. Meer dan nu het geval is, zou sprake moeten zijn van streefcijfers voor vrouwen in het personeelsbeleid. Dat sommige ministeries hieraan niet of nauwelijks aandacht schenken, zou de indruk kunnen wekken dat zij al een evenredige verdeling hebben bereikt, maar gevreesd moet worden dat dit niet het geval is.

De heer Weekers vroeg waarom de emancipatie van jonge allochtone mannen en vrouwen niet als aparte taakstelling is geformuleerd. Hij herinnerde eraan dat hij eerder aandacht heeft gevraagd voor deze vergeten groep.

De jaarlijkse voortgangsrapportages zullen in de Kamer worden besproken. Is een jaarlijkse rapportage voldoende of wordt er eerder aan de bel getrokken als zich problemen voordoen? Welke weg wordt er gevolgd als de visie van de coördinerend bewindspersoon in negatieve zin afwijkt van de visie van de betrokken vakminister?

Bij de instelling van een nationaal rapporteur vrouwenhandel zijn vijf ministeries betrokken. In september 1998 heeft de staatssecretaris de Kamer hierover bericht. De Kamer is het erover eens dat die rapporteur er zo snel mogelijk moet komen. Waarom duurt het dan toch zo lang?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks) wees erop dat het actieplan is bedoeld om emancipatiebeleid zichtbaar te maken, maar ook om de eigen verantwoordelijkheid van de ministeries duidelijk te omschrijven. Kan de staatssecretaris aangeven op welke ministeries dit nog niet het geval is? De voorliggende stukken maken geen bruisende, fanatieke indruk. Het lijkt erop dat zij met trekken en duwen tot stand zijn gekomen. Daarom moet ervoor worden gewaakt dat de taakstellingen tandeloze papieren tijgers worden met doelstellingen waarvan de ministeries zich wat al te gemakkelijk afmaken.

Het is inderdaad opvallend dat in de stukken alleen over vrouwen wordt gesproken. De vraag is wie de stukken heeft geschreven, want hier en daar ontbreekt toch duidelijk gevoel voor de werkelijkheid. Het ministerie van Defensie signaleerde al eerder dat het problemen heeft met vrouwen, omdat die in deeltijd willen werken en andere ergonomische eisen stellen, maar dit geldt natuurlijk net zo goed voor de mannen die daar in dienst zijn. Deze eenzijdige benadering stemt treurig, omdat daarmee deeltijdbanen of andere manieren van werken een exclusieve vrouwenzaak blijven.

De overheid en de ministeries moeten het goede voorbeeld geven. Daarom moeten extern gerichte activiteiten boven aan de agenda staan. De taakstellingen van het ministerie van Buitenlandse Zaken zijn hiervan een goed voorbeeld.

Het «glazen plafond» is zowel bij de overheid als instanties als de kamers van koophandel tot sportverenigingen van driedubbel glas. Op management- en bestuursniveau worden maar weinig vorderingen geboekt en het duurt lang voordat een beleid in deze richting gestalte krijgt. Hoe kan worden bereikt dat hiervan meer en enthousiaster werk wordt gemaakt? Door middel van tussentijdse evaluaties kan het beleid worden opgepept. Bovendien kan de Kamer bijsturen als blijkt dat taakstellingen niet of onvoldoende worden gehaald. Op deze manier blijft de werkelijkheid hoog op de politieke agenda staan.

Welke bevoegdheden heeft de staatssecretaris? Welke bevoegdheden acht zij wenselijk? Welke rol heeft zij gespeeld bij de totstandkoming van deze stukken? Is zij het ermee eens dat het allemaal wel wat vlotter en wervender kan?

In de stukken wordt opgemerkt dat een nieuwe fase van het emancipatiebeleid is ingezet en dat de mainstreaming veel meer gestalte krijgt. Het is de vraag waarop dit optimisme is gestoeld. Er is immers nog steeds een staatssecretaris van emancipatiezaken nodig die de ministeries moet stimuleren en volgen en die de verschillende beleidsdoelstellingen moet coördineren. Mevrouw Van Gent waarschuwde ervoor dat dit optimisme er niet toe mag leiden dat wordt overgeschakeld op een beleid waarvoor de samenleving helaas nog niet klaar is.

De commissie dagindeling zou in de loop van 1999 aanbevelingen uitbrengen. Hoe is de stand van zaken? Wanneer kunnen die aanbevelingen tegemoet worden gezien?

Het ministerie van AZ heeft geen concrete taakstellingen geformuleerd. Toch zou het streven naar een vrouwelijke minister-president na of voor 2002 een ultieme poging kunnen zijn om het emancipatiebeleid op dit ministerie los te trekken. Het nationaal debat over zorg en arbeid moet zich niet beperken tot traditionele zorgtaken, maar zou ook meer alledaagse zaken als afwassen, wassen of stofzuigen moeten omvatten. Die taken moeten ook onder de aandacht van de moderne, eigentijdse man komen en de discussie moet duidelijk maken dat zorg en arbeid meer is dan nu wel wordt gedacht. Is de staatssecretaris bereid ook aan deze invalshoek aandacht te besteden?

Omdat verschillende ministeries spreken over een hoger ziekteverzuim en problemen met de WAO en Wajong, zou de indruk kunnen ontstaan dat vrouwen altijd ziek, zwak en misselijk zijn. In plaats daarvan zou een relatie moeten worden gelegd tussen de gesignaleerde problemen en de

faciliteiten die nodig zijn om werk en thuis te kunnen combineren. Het negatieve beeld van de vrouw op de arbeidsmarkt moet worden bestreden.

Het ministerie van Financiën heeft de ontwikkeling van de stimuleringsbijdrage kinderopvang omschreven en de bedragen die daarvoor worden uitgetrokken. Het is belangrijk dat dit beleid nu snel wordt uitgevoerd, want de wachtlijsten voor de kinderopvang worden steeds langer.

Wanneer zal het bedrag van 25 mln. dat voor 1999 beschikbaar is, worden overgemaakt aan de betrokken instanties? Overigens is het te gek voor woorden dat het ministerie van Financiën het voornemen om de aangifte op geslachtsnaam te stellen, in het actieplan opneemt.

Het ministerie van Justitie besteedt terecht veel aandacht aan het huiselijk geweld. Dit project is al in 1998 gestart. Kan worden aangegeven hoe het zich ontwikkelt en wat de stand van zaken is?

Het ministerie van SZW kondigt een tijdelijke experimentele regeling aan voor de betaling van de kinderopvang van LISV-klanten. Zou het niet beter zijn die in de reguliere regeling op te nemen om het gevaar van verdergaande bureaucratie te voorkomen?

Mevrouw Van Gent kwam tot de conclusie dat er te weinig concrete doelen en streefcijfers in de verschillende plannen zijn opgenomen. Zij pleitte ervoor dat alle voornemens worden gerelateerd aan een jaartal, omdat het nooit zeker is of een regeerperiode wordt volgemaakt.

Het antwoord van de staatssecretaris

De **staatssecretaris** merkte allereerst op dat het ministerie van Buitenlandse Zaken inmiddels een derde taakstelling heeft geformuleerd die de gendermainstreaming binnen de OVSE tot doel heeft. Deze taakstelling zal onder andere worden bereikt door detachering van een of meer genderdeskundigen. De Kamer wordt hierover schriftelijk bericht.

Het enthousiasme voor het actieplan verschilt van ministerie tot ministerie. Sommige hebben heel snel hun taakstellingen geformuleerd, andere reageerden wat later. Dit geldt dus bijvoorbeeld voor het ministerie van Buitenlandse Zaken dat een derde taakstelling buiten ontwikkelings samenwerking heeft gezocht en daarin inmiddels goed is geslaagd. Dat de ministeries zo verschillend reageren, wordt vooral veroorzaakt door het feit dat mainstreaming lastig is. Dit proces is bedoeld om de bestaande gedachten over emancipatie die vooral waren gericht op intern beleid en streefcijfers te veranderen en het emancipatiebeleid onderdeel te maken van het reguliere beleid. Het is de kunst om het enthousiasme voor dit beleid over te brengen op de reguliere beleidsmakers. De eerste stap was het formuleren van criteria waarin de externe effecten van het beleid een belangrijke rol spelen. De interne aspecten van het beleid zijn belangrijk voor de voorbeeldfunctie van de overheid. Bij de formulering van criteria stond de mogelijkheid open aan te sluiten bij het bestaande emancipatiebeleid. Het ene ministerie heeft dit gemakkelijker opgepakt dan het andere. Er zijn ook voorstellen geformuleerd die volstrekt niet aan de criteria voldeden. Daarover is allereerst ambtelijk overleg gevoerd en later politiek overleg met de betrokken bewindslieden. Verder zijn actief suggesties aangedragen. Die actieve betrokkenheid zal onverminderd worden voortgezet. Het woord taaiheid is hier zeker op zijn plaats. De voorliggende taakstellingen zullen ondanks hun wisselende kwaliteit zeker de mainstreaming en verbetering van de voorbeeldfunctie van de overheid bevorderen en daar gaat het om.

Een aantal ministeries werkt aan verdere concretisering van de projectplannen, opdat de uitkomst van de taakstellingen op een gegeven moment kan worden gemeten. Voor dit beleid wordt 13 mln. extra uitgetrokken. Die inzet moet tot uitdrukking komen in concrete resultaten. De staatssecretaris deelde liever geen rapportcijfers uit, want dan zou er misschien zelfs een onvoldoende vallen. Alleen vanuit een positieve,

actieve en stimulerende invalshoek kan echt iets worden bereikt. De Kamer kan hierbij een belangrijke rol spelen. Zo kunnen de onderscheiden commissies van de Kamer bij begrotingsbehandelingen aandacht vragen voor dit onderwerp door in te gaan op de wijze waarop de taakstellingen en emancipatieaspecten daarin zijn opgenomen. Ook de beoordeling van de jaarverslagen is een goed instrument. Een ander goed instrument is het jaarverslag dat het ministerie van SZW zal uitbrengen over de voortgang van de taakstellingen. In de aanbestedingsbrief wordt aangekondigd dat wordt overwogen een auditcommissie in te stellen die de «good practices» in kaart kan brengen en aan andere ministeries kan voorhouden.

Wie geld heeft, heeft bevoegdheden, zo meende de staatssecretaris. Zij wees erop dat haar bevoegdheid daarom niet verder gaat dan het budget voor emancipatie. Een deel hiervan kan worden gebruikt voor de stimulering van de verschillende ministeries. Het uitgangspunt van het beleid is echter dat de bevoegdheid en verantwoordelijkheid voor de opstelling en uitvoering van de emancipatietaakstellingen uiteindelijk bij de ministeries zelf liggen. Dit is de enige manier om tot mainstreaming van het emancipatiebeleid te komen.

De interdepartementale coördinatiecommissie emancipatie kan de ministeries enthousiasmeren. Deze commissie komt eens in de drie maanden bijeen; de voortgang van de emancipatietaakstellingen staat dan op de agenda. Thans wordt bezien hoe het ministerie van SZW door wijziging van de personele invulling de mainstreaming op de andere ministeries kan volgen en – waar nodig – suggesties kan doen voor een aanpak. Indien blijkt dat het beleid van een ministerie onvoldoende uit de verf komt, is een meer actieve begeleiding misschien op zijn plaats. De ministeries kunnen dan bovendien worden aangesproken op hun tekortkomingen. De Kamer kan hierin een essentiële rol vervullen, omdat inmiddels is afgesproken dat alle ministeries verslag zullen doen over de voortgang van de emancipatietaakstellingen. Die moeten dan wel zo concreet mogelijk worden geformuleerd. Ook voor de auditcommissie is hier een rol weggelegd. Uit de rapportages en publicaties van de commissie zal blijken wie het goed doet.

De staatssecretaris ging vervolgens in op de vraag of de taakstellingen niet nog teveel zijn geënt op de derde fase van het emancipatiebeleid. Sommige voorstellen hebben echter net zo goed implicaties voor mannen. Een aantal taakstellingen is echter expliciet op de positie van vrouwen gericht, maar dat kan ook haast niet anders. De bezetting van topposities door vrouwen blijft een essentiële voorwaarde om de vierde fase te bereiken en een einde te maken aan de dominante cultuur.

De interdepartementale taakstelling van het bereikbaarheidsscenario is interessant en getuigt van de nieuwe leefpatronen die zijn ontstaan en van de overgang van kostwinnersmodel naar anderhalf- en op termijn misschien ook tweeverdienersmodel.

De plannen voor de instelling van een nationaal rapporteur liggen klaar. Hiermee is een bedrag van ongeveer 1 mln. gemoeid en de vijf betrokken ministeries – BZK, Buitenlandse Zaken, VWS, Justitie en SZW – spreken momenteel over de verdeling van dit bedrag. De staatssecretaris zei dat zij erop aandringt dat hierover op korte termijn wordt beslist.

Zij herinnerde eraan dat zij tijdens het «verzameloverleg» heeft toegezegd dat zij staatssecretaris Vermeend zou aanspreken op het uitblijven van de EER. Dat is per ommekeer gebeurd. Inmiddels is de definitieve EER gereed en het zal niet lang meer duren voordat de Kamer daarover kan beschikken.

Zij zegde toe de aanbevelingen en ideeën van de Kamer over te brengen aan de betrokken bewindslieden opdat de projecten daarvan kunnen profiteren.

Naast dit proces zijn er andere projecten die raken aan het emancipatiebeleid. Dit geldt bijvoorbeeld voor arbeid en zorg, kinderopvang en

dagindeling. In het jaarboek 1999 «Wie zorgt er in de 21ste eeuw?» dat de Kamer zojuist heeft ontvangen, wordt het perspectief geschetst van waaruit wordt geprobeerd met een eigentijdse invulling van het begrip zorg ook die pijler verder te schragen.

Over de cursussen voor de politieke participatie van allochtone vrouwen vindt overleg plaats met de landelijke allochtone vrouwenorganisaties. In het kader van het project glazen plafonds wordt gericht onderzoek gedaan naar de oorzaken van de stagnatie van de doorstroming van vrouwen. BZK heeft een analyse laten maken die is neergelegd in het rapport «Evenredig? Nog even niet». Dit geeft een goed inzicht in de belemmeringen en de culturele en materiële veranderingen die nodig zijn om dit plafond te doorbreken.

Werkgevers krijgen via de Wet verminderde afdrachten een compensatie voor hun bijdrage aan de kinderopvang. De beleidsbrief kinderopvang wordt volgende week in de ministerraad behandeld.

De staatssecretaris was het ermee eens dat de verschillende regelingen voor de kinderopvang van reïntegrerende WAO'ers en WW'ers uiteindelijk moeten worden geïntegreerd. Via een experiment op basis van de Wet REA kan echter snel worden begonnen, terwijl met het wachten op de regeling kinderopvang veel kostbare tijd verloren gaat.

De ideeën voor eigentijdse communicatie via de RVD worden thans verder uitgewerkt. Hierbij wordt onder meer gedacht aan een campagne gericht op de 1990-generatie, maar ook aan taal- en beeldvormingskwesaties in de voorlichting van de rijksoverheid.

Ten slotte merkte zij op dat haar niets bekend is van duobanen op het ministerie.

Nadere gedachtewisseling

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA) beaamde dat het bereikbaarheidsscenario veel kansen biedt, maar het is zo vaag geformuleerd en zo intern gericht dat de vrees gerechtvaardigd lijkt dat het wegzakt tussen de ministeries. Waarom is er geen duidelijke kernverantwoordelijkheid geformuleerd? Waar taakstellingen onduidelijk zijn, bijvoorbeeld omdat streefcijfers ontbreken of aanvullende plannen worden aangekondigd, zou de betrokken ministeries moeten worden gevraagd die plannen te concretiseren of alsnog in te dienen. Alleen dan kan de uitvoering bij de voortgangsbepreking worden beoordeeld. Misschien helpt het als de Kamer laat weten dat zij ontevreden is en graag de ontbrekende gegevens wil ontvangen.

Acht de staatssecretaris het mogelijk dat het emancipatiebeleid over alle ministeries heen wordt aangemerkt als een groot project?

Mevrouw **Visser-van Doorn** (CDA) sloot zich aan bij de vraag hoe kan worden gemeten of de voorgenomen activiteiten tot concrete resultaten leiden.

Is de instelling van een auditcommissie een concreet voornemen?

Mevrouw **Schimmel** (D66) maakte er bezwaar tegen dat de taakstellingen van het ministerie van Financiën zijn geaccepteerd. Hiermee ligt het beleid voor de komende vier jaar vast, terwijl het de vraag is of daarmee de gewenste externe effecten kunnen worden bereikt.

De heer **Weekers** (VVD) wees erop dat sommige ministeries aanhaken bij de stimuleringsmaatregel dagindeling. Kunnen zij voor de financiering van hun voornemens een beroep doen op het budget van 60 mln. of is dit bedoeld voor de vrije markt?

Het is teleurstellend dat de instelling van een nationaal rapporteur op zich laat wachten, omdat nog geen overeenstemming is bereikt over de verdeling van de kosten.

Ook de Kamer zou meer begrijpelijke taal moet hanteren. Woorden als gendermainstreaming verdienen een vertaling om het emancipatiebeleid meer onder de aandacht van de burger te brengen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks) stelde vast dat ook de inzet van de Kamer belangrijk is voor het welslagen van het beleid. Haar commissies moeten bewindspersonen aanspreken op de uitvoering van het voorgenomen beleid.

De **voorzitter** wees erop dat in het Reglement van orde van de Tweede Kamer de criteria zijn opgenomen waaraan een groot project moet voldoen. Conform artikel 1, lid 2 moet het gaan om een niet-routinematige en in de tijd begrensde activiteit waarvoor de Staat alleen of grotendeels alleen verantwoordelijkheid draagt en waarbij er sprake is van een activiteit met substantiële, financieel consequenties en/of aanmerkelijke uitvoeringsrisico's. Om een project als zodanig te kunnen aanmerken, moet advies worden gevraagd aan de algemene commissie voor de Rijksuitgaven. Dit is een zaak van de Kamer en niet van de staatssecretaris.

De **staatssecretaris** zegde toe de voornemens voor de instelling van een auditcommissie verder uit te zullen werken.

Zij zegde toe de plannen voor de belastinghervorming nog eens te zullen bekijken zodra de EER is verschenen.

De ministeries kunnen geen beroep doen op de middelen van de stimuleringsmaatregel dagindeling. Zij kunnen wel organisaties die aan hun beleidsvelden zijn gelieerd, stimuleren iets te doen in het kader van een experiment dagindeling.

Het besluit over de instelling van een nationale rapporteur zal zo snel mogelijk worden genomen. De plannen zijn verder klaar. De staatssecretaris ging ervan uit dat de Kamer hierover binnen een maand kan worden geïnformeerd en zegde toe alles op alles te zetten om dit zo snel mogelijk te regelen.

Het ministerie van Justitie heeft de aanpak van huiselijk geweld inmiddels in concept uitgewerkt. Het zal buitenlandse voorbeelden in de verdere uitwerking meenemen.

De staatssecretaris zal de opmerkingen van de leden als een extra stimulans overbrengen aan de desbetreffende ministeries en er actief op toezien dat vage taakstellingen concreter en meetbaarder worden. Ook de opmerkingen over de taakstellingen van het ministerie van Financiën zullen worden overgebracht.

Het ministerie van SZW is belast met het bereikbaarheidsscenario. In de taakstelling is in overleg met de andere ministeries opgenomen dat hoofdlijnen en aanbevelingen zullen worden uitgezet. Daaraan wordt thans gewerkt.

De voorzitter van de commissie,
Terpstra

De griffier van de commissie,
Van Dijk